

Princípy medzináboženských iniciatív v učení Jána Pavla II

Prof. dr hab. Stanislav Stolárik püspök – KOSICE

I. EKUMENICKÉ INICIATÍVY OD II. Vatikánskeho koncilu

Slovu „ekuména“, tvoriace základ pre termín „ekumenický“, zodpovedá v nemecko – slovenskom slovníku nemecký výraz *Ökumene* s poznámkou, že je to cirkevný termín. Výraz *ekuména* používajú u nás napríklad v oblasti Komárna príslušníci reformovanej cirkvi približne v tom zmysle, ako my katolíci používame výraz *ekumenický, ekumenizmus*.

V nemeckom lexikóne slovu *Ökumene* zodpovedá grécky výraz *oikumene*, a má dvojaký význam, pričom cirkevný je až na druhom mieste. Na prvom mieste označuje výraz „obývanú“ časť Zeme, na rozdiel od neobývanej, nazývanej *anekuména*. V gréckej antike a v helenizme znamená oblasť, na ktorú vplývala ich kultúra, a podobne je to aj v Rímskej ríši. Ide skôr o politicky chápaný pojem ríše (*orbis terrarum* – obývaná zem, zemský okruh často postavený na roveň *Orbis Romanus* [Rímska svetová ríša], ktorý sa používa od 1. storočia pred Kristom). V Starom a Novom zákone je geografické a kultúrne chápanie navzájom popretkávané. Na druhom mieste *oikumene* znamená ekumenické hnutie, teda súhrn všetkých kresťanských snáh o jednotu, ktoré sa objavili už v 19. storočí a rozvinuli

sa v 20. storočí v reformovaných cirkvách, neskôr i vo východných, ako úsilie o znovuzjednotenie Cirkvi v organizácii aj v učení. V r. 1937 bola založená *Ekumenická rada cirkví*. Zo strany katolíckej Cirkvi je v prvej polovici 20. storočia tiež badateľný určitý ekumenický posun smerom vpred, aj keď spočiatku vedený v uvážlivom tóne¹. Až Druhý Vatikánsky koncil (1962-1965) podnikol neobyčajný rozvoj ekumenizmu svojimi dokumentmi: *Ad gentes, Gaudium et spes*, ale predovšetkým dekrétom *Unitatis redintegratio*,² a nemožno nespomenúť konštitúciu *Lumen gentium*.

Ludský iniciátor II. Vatikánskeho koncilu, pápež Ján XXIII., dnes už blahoslavený, pozval na Koncil nekatolíkov a založil Sekretariát pre jednotu kresťanov (5.7.1960). Svoju iniciatívu o jednotu vyjadril slovami: *Vždy, keď vidím múry medzi kresťanmi, skúšam vyraziť tehlu*³. Nástupca Jána XXIII. na Petrovom stolci – Pavol VI., venoval podstatnú časť svojej prvej encykliky *Ecclesiam suam* (6.8.1964) dôležitosti dialógu. Pavol VI. schválil neskôr obe časti *Ekumenického direktória* (1967, 1970; prepracované schválil v r. 1993 Ján Pavol II.). Tak nasledovala púť Pavla VI. do Svätej Zeme a stretnutie s Carhradským patriarchom Athenagorasom v Jeruzaleme, s kto-

¹ Porov. Riccardi A.: *Bůh nemá strach*, 2003, Kostelní Vydří 2006, s. 86-91.

² Porov.: Dufferová A.: *Tri „e“ – ekuména, ekonómia, ekológia: výzvy pre Európu*. In.: *Európa – politický a duchovný fenomén*. Košice 2004, s. 130-131.

³ *Slovo medzi nami*. Bratislava: Redemptoristi, roč. 8 (2007), č. 5, s. 60.

rým neskôr (7.12.1965) spoločne zrušili vzájomnú exkomunikáciu z 11. storočia. Následnú aktivitu Pavla VI. na ekumenickom poli, možno považovať za značne bohatú, plodnú a užitočnú, čím sa nielen prelomili stáročné ľady vzájomného napätia a neporozumenia, ale prešiel sa i značný kus cesty k vzájomnému zblíženiu, čo sa prejavilo najmä rôznymi stretnutiami a spoločnými modlitbami.

Štafetu ekumenického dialógu prevzal v r. 1978 pápež Ján Pavol II, dnes už Boží služobník Ján Pavol II., a to v období, keď ekumenizmus prekonával fázu stagnácie. Po pokoncilovom entuziazme, pokroku „dialógu v láske“, po spoločných modlitbách sa začala konfrontácia na teologickej úrovni, menej na očiach ľudí, omnoho náročnejšia a komplikovanejšia. Ján Pavol II. sa najmä vďaka svojim cestám pričínil o zblíženie, hoci ako priznal, musel čeliť istým „útokom“⁴. Už vo svojej inauguračnej reči (22.10.1978) adresoval prítomným nekatolíckym predstaviteľom tieto slová: *Prosím, oboznámte tých, ktorých reprezentujete, že zaangažovanie Katolíckej cirkvi v ekumenickom hnutí je nespochybniteľné, tak ako to slávnostne vyhlásil II. Vatikánsky koncil*⁵. Kardinál Dziwisz uvádza krédo ekumenického dialógu Jána Pavla II., ako ho zachytil pri jednom rozhovore: *Ekumenizmus je Kristovou túžbou, ut unum sint, aby všetci boli jedno. Je túžbou Druhého vatikánskeho koncilu a je aj mojím programom bez ohľadu na ťažkosti, nedorozumenia a neraz aj útoky*⁶.

V prvej encyklike *Redemptor hominis* (1979) sa prihlásil k práci na poli ekumenického dialógu k svojim predchodcom Já-

novi XXIII. A Pavlovi VI. Určitý rozdiel je badateľný: ak sa Pavol VI. pridrižiava „teórie napĺňania“ toho, čo stanovil Koncil, Ján Pavol II., zdôrazňujúci aktívnu úlohu Ducha Svätého v náboženských tradíciách, zdá sa byť viac otvorený na prijatie širšej perspektívy, rešpektujúc a vychádzajúc z Koncilom stanovených odporúčaní a náuky⁷. Ako uviedol kardinál Edward I. Cassidy, prezident Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov, v prednáške o zásadách a normách ekumenizmu, vyjadrených v *Direktóriu*, pri návšteve Slovenska v decembri 1993 pre Jána Pavla II.: *hľadanie jednoty, tvorí pastoračnú prioritu jeho pontifikátu*. Dôvod pápežovho zánietenia pre ekumenizmus, môžeme prevziať z *Listu Efezanom* a *Druhého listu Korintianom* (5, 18-20), ktoré interpretoval kardinál Cassidy takto: *Kto bude počúvať výzvy na zmierenie, ak ju hlásajú tí, čo nie sú navzájom zmierení?*⁸. Jediné cesta vzájomného zmierenia učiní Kristovo posolstvo účinnejšie vnímateľné v tomto svete. Ján Pavol II. žil v pravde vykúpenia každého človeka skrze Ježiša Krista, a táto skutočnosť môže v značnej miere objasniť jeho ekumenické iniciatívy.

2. MEDZINÁBOŽENSKÉ INICIATÍVY JÁNA PAVLA II.

Ján Pavol II. v iniciatíve o medzináboženský dialóg pamätal na dva dôležité body problému: 1/ kresťanstvo potrebuje obnoviť vedomie vlastnej totožnosti; aby mohlo správne 2/ evidovať existujúce rozdielnosti.

Za určité nówum ekumenických snažení Jána Pavla II., treba považovať zjednotenie vnútrokresťanského dialógu s dialógom medzináboženským, na čo zvlášť poukázal

⁴ Porov.: Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava 2007, s. 221-222.

⁵ Jan Paweł II.: *Nauczanie papieskie*, t. I, Poznań – Warszawa, s. 18.

⁶ Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava 2007, s. 221.

⁷ Porov.: Dupuis J.: *Chrześcijaństwo i religie*, 2001, Kraków 2003, s. 115-116.

⁸ Porov. Dráb P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov 1998, s. 40-43, 62-63.

v Apoštolskom liste *Tertio Millenio Adveniente*. Avšak i teraz sa Ján Pavol II. odvoláva na deklaráciu Druhého Vatikánskeho koncilu *Nostra aetate*, ktorá hovorí o vzťahu Cirkvi k nekresťanským náboženstvám. Ján Pavol II. má na mysli predovšetkým dialóg so židmi a s moslimmi a zorganizovanie spoločných stretnutí na významných miestach monoteistických náboženstiev⁹. Pápež sa dotkol aj citlivej otázky mesta Jeruzalem, ktoré je svätým mestom pre všetky tri monoteistické náboženstvá: židov, kresťanov a moslimov, a v morálnom zmysle, patrí týmto náboženstvám. Vyslovil túžbu, aby bol Jeruzalem *centrom harmonického spolužitia vyznávačov troch monoteistických náboženstiev*¹⁰. Pápež vidí v náboženskej identite Jeruzalema centrum pre dialóg a odstraňovanie prekážok na ceste pokojného spolunažívania vyznávačov judaizmu, islamu a kresťanstva¹¹.

Veľmi konkrétnym uskutočnením dialógu, pripomínajúcim nové scenáre 21. storočia, bol deň modlitieb kresťanských cirkví a veľkých svetových náboženstiev za mier, ktoré usporiadal Ján Pavol II. v Assisi v októbri 1986... tento obraz dialógu medzi kresťanmi a nekresťanmi... v ovzduší modlitby (ktorá bola silno zakorenená v assisckom františkánskom dedičstve) a starosti o mier sveta, je konkrétnym uskutočne-

ním deklarácie *Nostra aetate*, keďže všetky národy majú svoj pôvod v Bohu a v tom istom Bohu majú aj svoj spoločný konečný cieľ¹². Pápežove slová, hodnotiace stretnutie v Assisi, boli plné nádeje a ústretovosti: *Rozdiely sú menej dôležitými prvkami, ak majú byť porovnané s jednotou, ktorá je radikálna, základná a rozhodujúca*. Pápež hovorí o aktívnej prítomnosti Ducha Svätého v náboženskom živote členov iných náboženských tradícií¹³ ešte výraznejšie ako ktorýkoľvek Koncilný dokument¹⁴. Tieto myšlienky zdôraznil Ján Pavol II. v encyklike o Duchu Svätom *Dominum et vivificantem* a neskôr aj v encyklike *Redemptoris missio*¹⁵. Ján Pavol II. zvolal v r. 1999 do Assisi aj druhé stretnutie, na ktorom sa zúčastnilo 200 účastníkov 20 náboženských tradícií. Vo svojom príhovore apeloval na spoluprácu bez násilia: *Každé použitie náboženstva zväčšiť násilie, je zneužitím náboženstva. Náboženstvo nie je a nesmie sa stať zámenkou ku konfliktom, zvlášť vtedy, keď sa náboženská, kultúrna a etnická identita ľudí zhoduje. Náboženstvo a mier idú spoločne: zapríčiniť vojnu v mene náboženstva je očividný protiklad*¹⁶.

Ján Pavol II. v januári 2002 znova zvolal predstaviteľov kresťanských cirkví a veľkých svetových náboženstiev a osobne pokračoval v assiskej ceste¹⁷. Zdá sa, že

⁹ Porov.: Ján Pavol II.: *Tertio Millenio Adveniente*, 1994, 53.

¹⁰ *Żydzi i Judaizm w dokumentach Kościoła i nauczaniu Jana Pawła II (1965-1989)*, Warszawa 1990, s. 98.

¹¹ Porov.: Kasiłowski P.: *Dialog s judaizmem*. In.: *Znaki nadziei trzeciego tysiąclecia*. Kraków 1999, s. 86-87.

¹² Porov.: II. Vatikánsky Koncil, *Nostra aetate*, 1.

¹³ Boží plán spásy v Kristovi zahŕňa všetkých. Porov.: *Vari je Boh len Bohom Židov? A nie aj pohanov? Veru aj pohanov* (Rim 3, 29); *Ono v iných pokoleniach nebolo ľuďom známe tak, ako sa teraz v Duchu zjavilo jeho svätým apoštolom a prorokom: že pohanovia sú spoludedičmi, spoluúdmi a spoluúčastníkmi prislúbenia v Kristovi Ježišovi* (Ef 3, 6).

¹⁴ *Journée mondiale de prière pour la paix* (27.10.1986), Città del Vaticano 1987, s. 147-155. In.: Dupuis J.: *Chrześcijaństwo i religie*, 2001, Kraków 2003, s. 111-112.

¹⁵ Ján Pavol II.: *Dominum et vivificantem*, 1986, 53. Ján Pavol II.: *Redemptoris missio*, 1990, 28.

¹⁶ Porov.: Sfeir N., P.: *Ekumenismus a mezináboženský dialog za pontifikátu Jana Pavla II.*, 2003. In.: 25. výročí pontifikátu papeže Jana Pavla II. Praha: Česká biskupská konference 2004, s. 77.

¹⁷ Riccardi A.: *Bůh nemá strach.*, 2003. Kostelní Vydří 2006, s. 77.

impulzom zblížovania je nevy povedané presvedčenie, že Ježiš Kristus je Mesiášom všetkých náboženstiev, a pre svoju vykupiteľskú moc ony z neho čerpajú. Preto v nich rozličným spôsobom pôsobí Duch Svätý, skrze ktorého dokonáva Ježiš svoje vykupiteľské dielo¹⁸. V časovej následnosti (19.5.1991) vydáva spoločne Pápežská rada pre medzináboženský dialóg a Kongregácia pre evanjelizáciu národov dokument, v ktorom sa objavuje dôležitý paragraf, potvrdzujúci vykúpenie všetkých mužov a žien v tajomstve výkupnej obety Ježiša Krista skrze Jeho Ducha¹⁹. Upriamenie pozornosti na pôsobenie Ducha Svätého je značný prínos Jána Pavla II. do „teológie náboženstva“, načo upozornil už vo svojej prvej encyklike *Redemptor hominis*²⁰. Duch Svätý je prítomný a koná vo svete, v členoch iných náboženstiev aj samotných náboženských tradíciách. Pravdivá modlitba (hoci sa obracia na Neznámeho Boha), ľudské hodnoty a cnosti, bohatstvo múdrosti ukryté v náboženských tradíciách, ako aj pravdivý dialóg a autentické stretnutie medzi ich členmi – to je mnohokraké ovocie aktívnej prítomnosti Ducha²¹.

3. JEDNOTA KREŠŤANOV

Známy taliansky novinár Vittorio Messori sa opýtal Jána Pavla II.: *II. Vatikánskym koncilom naplno otvorené brány poslúžili skôr na vzdialenie sa od Cirkvi tých, ktorí boli „vo vnútri“, ako na priblíženie sa tým, ktorí postávali „vonku“*²². Messori len

znova otvoril pred a počas Koncilu nastolenú otázku ústretovosti Rímskokatolíckej cirkvi voči všetkým, ktorí sú mimo nej, t.j. príslušníkov iných kresťanských denominácií, vyznáčov iných náboženstiev, ľudí neveriacich, a či zvolená cesta bola správna. To znamená: či sa Koncil nepomýlil, či z nastúpenej cesty sa netreba vrátiť, alebo aspoň na nej pribrzdiť? Iste, mnohé veci je treba nanovo prehodnotiť, usmerniť, prehĺbiť, azda aj zadefinovať, ale už netreba sa vracieť. Viac je treba zadávať sa na príklad Jána Pavla II., ktorý osobným zanietením a vkladom načrtnol cestu ďalšieho smerovania, aby sa naplnili slová Ježišovej modlitby: *aby všetci boli jedno...*²³ Ježišovi, ktorý sa neustále usiloval o jednotu s Otcem, záležalo i na jednote medzi ľuďmi navzájom.

Ak hovoríme o zblížovaní kresťanov a o procese, ktorý by mal smerovať a napokon priviesť k vytúženému cieľu jednoty, nemožno z iniciatív Jána Pavla II. vynechať jeho dvanástu encykliku *Ut unum sint* (25.5.1995), ktorá sa dá stručne charakterizovať ako *výzva k jednote kresťanov – Kristus pozýva všetkých svojich učeníkov do jednoty* (Úvod), a je dokumentom, ktorý pokračuje v iniciatíve II. Vatikánskeho koncilu a znova definuje dobové požiadavky na poli ekumenizmu. V tejto encyklike Ján Pavol II. nanovo pripomenul a vysvetlil dôležitosť ekumenizmu a stanovil určité priority vízie procesu zjednocovania kresťanov.

Encyklika má úvod, tri kapitoly a adhortáciu. V 1. kapitole je opísaná túžba Kato-

¹⁸ Porov.: Ján Pavol II.: *Redemptoris missio*, 1990, 5, 6, 10. Porov. Moysa S.: *Nadzieja ekumeniczna Jana Pavla II. In.: Znaki nadziei trzeciego tysiąclecia*. Kraków 1999, s. 66-67.

¹⁹ Porov. Pápežská Rada Pre Medzináboženský Dialóg; Kongregácia Pre Evanjelizáciu Národov: *Dialóg a ohlasovanie: reflexie a odporúčania na tému medzináboženského dialógu a ohlasovanie evanjelia Ježiša Krista*, 1991, 29.

²⁰ Porov.: II. Vatikánsky Koncil, *Ad gentes*, 3, 9, 11. In.: Dupuis J.: *Chrześcijaństwo i religie*, 2001, Kraków 2003, s. 114.

²¹ Ján Pavol II.: *Redemptor hominis*, 1979, 6.

²² Dupuis J.: *Chrześcijaństwo i religie*, Kraków 2003, s. 111.23 Jan Paweł II.: *Przekroczyć próg nadziei*. Lublin 1994, s. 123.

²³ J 17, 21.

líckej cirkvi kráčať s nádejou cestou ekumeny, nechať sa viesť vierou a láskou, čo treba považovať za kresťanský imperatív svedomia. Primát v tomto úsilí má obrátenie srdca a spoločná modlitba, po ktorých nech pokračuje praktická spolupráca na poli pastorálnom, kultúrnom, sociálnom a v dávaní svedectva evanjeliu. V 2. kapitole zdôrazňuje pápež nutnosť dialógu a spomína niektoré uskutočnené ekumenické stretnutia. Pri rozdielnosti náuky je dôležité pokračovať v štúdiu najmä v interpretácii zjavenia. Napokon chváli spoluprácu cirkví pri obrane dôstojnosti a práv človeka. V 3. kapitole si Ján Pavol II. položil otázku: *Akú cestu ešte máme prejsť?*, pokiaľ bude spoločne slávená Eucharistia, pokiaľ sa vysvetlí a prijme primát Rímskeho biskupa a nastane i ostatné doktrinálne zblíženie? V závere encykliky odprosuje za viny katolíkov a v pripojenej adhortácii vyzval znova všetkých k obnove²⁴.

Cestu zblížovania načrtol Ján Pavol II. už svojou prvou iniciatívou, návštevou Turecka a stretnutím s patriarchom Demetriosom, ktoré Svätý Otec charakterizoval ako cestu *Petra k Ondrejovi*. V rámci návštevy Turecka sa Ján Pavol II. po prvý krát v dejinách pápežov zúčastnil na slávnostnej pravoslávnej bohoslužbe v pravoslávnej katedrále vo Fanare. Pri návšteve vydali s patriarchom spoločnú deklaráciu²⁵.

Nech sa teda najskôr zídu pri Kristovom kríži rozdelení kresťania, nech sa spoločne modlia v duchu Ježišovej modlitby za jednotu, a čas ďalšieho, celkového či jed-

notlivého približovania a zjednocovania, treba ponechať na Kristovu vôľu. Tým najdôležitejším bodom spoločnej modlitby, ako upozorňuje Ján Pavol II, nech je spojivo lásky, nakoľko *láska tvorí komúnio osôb a spoločentiev. Ak sa milujeme, usilujeme sa prehlbiť naše komúnio a činiť ho stále dokonalejším... láska je najhlbším, životodárnym hnutím procesu zjednotenia*²⁶. Druhým aspektom prehlbovania a prežívania ekumenických vzťahov je modlitba: *ekumenická modlitba slúži kresťanskému posolstvu a jeho vierohodnosti*²⁷.

Vzájomne prehlbujúca sa láska, posilňovaná spoločnou modlitbou, pokračuje v úprimnom dialógu, v ktorom vzájomný rešpekt a úcta sa považujú za samozrejmosť. Dialóg nech sa vedie *medzi patrične pripravenými odborníkmi na schôdzkach usporiadaných v náboženskom duchu medzi kresťanmi rozličných cirkví a spoločentiev. Pri tomto dialógu každý dôkladne vyloží svoje učenie a jasne podá jeho charakteristické črty, a tak si všetci nadobudnú pravdivejšie poznanie a nestrannejšie hodnotenie učenia a života obidvoch spoločentiev*²⁸. Bez osobného kontaktu a dialógu, ako zdôrazňuje kardinál Špidlík, sa ekumenizmus stane len akousi abstraktnou diskusiou²⁹.

Ján Pavol II., pamätajúc na učenie Koncilu, chcel zdôrazniť, ako dialóg obohacuje jednotlivé osoby i každé ľudské spoločenstvo. Podľa pápeža, dialóg nemá len poznávací význam (dia-logos), ale aj existenciálny v celistvosti, lebo nie je len vý-

²⁴ Porov.: Dráb P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov 1998, s. 68-69.

²⁵ Porov.: *Ekumenická činnosť Jána Pavla II.* In.: *Vo svetle blahozvesti*. Trnava 1985, s. 258-259. Nagy S.: *Kosciól na drogach jedności*. Wrocław 1985, s. 380. In.: Dráb P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov 1998, s. 43.

²⁶ Ján Pavol II.: *Ut unum sint*, 1995, 21. Porov.: II. Vatikánsky Koncil: *Unitatis redintegratio*, 4.

²⁷ Tamže.

²⁸ II. Vatikánsky Koncil: *Unitatis redintegratio*, 4.

²⁹ Porov.: Gavenda M.: *Humor je jediná skutočná ochrana proti heréze*. In.: Trnava: *Katolícke noviny*, SSV 2007, roč. 122, č. 14, s. 10.

menou myšlienok, ale aj výmenou darov³⁰. Novým prvkom oproti učeniu Koncilu, je pápežovo zdôraznenie, a to práve v procese dialógu, spytovanie svedomia. Je to pokorné priznanie si, že všetci sme sa prehrešili proti jednote, takže kvôli posunutiu sa dopredu, bude treba premáhať nielen osobné hriechy, ale aj spoločné, a hlavne štruktúry hriechu, ktoré ak sa neodstránia, môžu byť aj naďalej príčinou rozdelenia³¹.

Ďalšou podmienkou úprimného dialógu je láska k pravde, ktorá vyžaduje značnú pokoru, bez ktorej sa nemôžu meniť stáročné náhľady a postoje. Ak na jednej strane kladie Ján Pavol II. značný dôraz na otvorenosť a ústretovosť, nemá na mysli redukovanie existujúcich problémov, ani rýchle a hlavne povrchné riešenia a dohody. Takto by sa problémy nevyriešili a neodstránili, a niekedy v budúcnosti, by sa iste znova ukázali³². Tá istá dôslednosť nech sa uskutočňuje pri prípadnej obnovenej či novej doktrínálnej formulácii právd viery. Pápež má na mysli potrebu analyzovania obsahu termínov, keďže predpokladá, že problémy mohli vzniknúť práve pri užívaní rôznych termínov s rovnakým obsahom, čiže zainteresované stránky mohli hovoriť o tom istom probléme, ale pre ich terminologické nedovysvetlenie dochádzalo k nedorozumeniu a nebolo možné sa odraziť z kritického miesta³³.

V dialógu s inými kresťanskými cirkvami, neobchádza Ján Pavol II. ani značne delikátnu otázku primátu biskupa Ríma. Pozýva všetkých predstaviteľov kresťan-

ských spoločenstiev k hľadaniu takej formy služby primátu, ktorá by nezavrhla základné princípy služby a bola by otvorenou na novú situáciu, *aby bolo jedno stádo a jeden pastier* (Jn 10, 16). Je to hľadanie Kristovej vôle v starostlivosti o jeho Cirkev³⁴.

K zadefinovaným princípom ekumenického dialógu, pridávame niektoré konkrétne udalosti, ktorými sa Ján Pavol II. zaslúžil o zblíženie kresťanských cirkví. Ako prvý pápež v dejinách sa v roku 1989 vybral do „kráľovstva“ reformácie, do škandinávskych krajín. Počas návštevy sa mu podarilo preklenúť nepriateľský postoj voči pápežstvu, ktorý v týchto krajinách pretrvával. Prehodnotil Lutherovo dielo a cestu napokon skomentoval: *Milostou je už fakt, že sme sa mohli spolu modliť*. O dva roky neskôr, pri 600 výročí kanonizácie sv. Brigity Švédskej boli v Bazilike sv. Petra v Ríme ekumenické večery s Jánom Pavlom II., ktoré viedli luteránski primási Švédska a Fínska³⁵. Atmosféru prijatia zažil aj pri návšteve Estónska (1991).

Nádherná a prorocká scéna sa odohrala pri otváraní Svätej brány Jubilejného roka 2000 (18.1.2000) v Bazilike sv. Pavla za hradbami. Keď prítomní videli, ako sa nedarí pápežovi otvoriť bránu, boli v pomykove. Ján Pavol II. však čakal, kedy sa k jeho rukám pritlačeným na dvere pridajú ruky pravoslávneho metropolitu Athanasia a anglikánskeho primasa Careya. Dvere sa otvorili až pod tlakom šiestich rúk. Všetci traja pokľakli. Napriek prítomnosti

³⁰ Porov.: II. Vatikánsky Koncil: *Unitatis redintegratio*, 4.

³¹ Porov.: Ján Pavol II.: *Ut unum sint*, 1995, 34.

³² Tamže, 36.

³³ Porov.: Ján Pavol II.: *Ut unum sint*, 1995, 38.

³⁴ Tamže, 95-96

³⁵ Na druhý deň sa pri obede jeden z luteránskych arcibiskupov pápeža opýtal, či ich prítomnosť pri oltári po jeho boku nemohla znamenať uznanie platnosti ich biskupskej vysviacky. Svätý Otec na ten žart odpovedal iným žartom: *A nemohlo to, naopak byť tak, že dvaja arcibiskupi stojaci pri mne uznali môj primát?* Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s. 222.

pravoslávneho patriarchu, vzťah s pravoslávím, bol naďalej značne citlivý. Ján Pavol II. navštívil krajiny s pravoslávnou majoritou: Rumunsko, Grécko, Ukrajinu, a aj tu sa mnohé predsudky otupili, alebo preklenuli. Kontakt s Moskovským patriarchátom, napriek viacerým iniciatívam, sa mu nepodarilo nadviazať³⁶.

3. 1 EKUMENICKÉ STRETNUTIA JÁNA PAVLA II. NA SLOVENSKU

Pre naše dejiny je z ekumenického hľadiska zvlášť významná návšteva Jána Pavla II. – priam prelomová, na Slovensku v r. 1995. V Prešove (2.7.1995), sa pri pamätnej tabuli 24 obetí „Karaffových jatiek“ (1687) pomodlil spoločne s evanjelickým biskupom³⁷ východného dištriktu ECAV Jánom Midriakom a gréckokatolíckym prešovským eparchom Mons. Jánom Hirkom. Prešovskému modlitbovému stretnutiu predchádzalo ekumenické stretnutie v Bratislave na Apoštolskej nunciatúre (1.7.1995). Na stretnutí sa zúčastnili zástupcovia cirkví: Pavel Procházka, predseda Evanjelickej cirkvi metodistickej, Ján Hradil, generálny vikár Cirkvi československej husitskej na Slovensku, Eugen Míkó, biskup Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, Karol Gábriš, dekan Evanjelickej bohosloveckej fakulty UK, Július Filo, generálny biskup Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku, Juraj Kohút, predseda Bratskej jednoty baptistov v SR a čestný predseda Ústredného zväzu Židovských náboženských obcí na Slovensku Pavol Traubner. Ďalším ekumenickým stretnutím bolo stretnutie v Kňazskom seminári sv. Františka Xaverského v Badíne v septembri 2003.

Deň po stretnutí v Bratislave vyhlásil evanjelický biskup augsbusrského vyznania Július Filo: *Dúfam, že sa situácia v tejto oblasti zlepší. Ján Pavol II. je jednou zo vzácných postáv nášho storočia a vyvinul veľa pozitívneho úsilia v otázkach mieru, pokoja a spravodlivosti vo svete.* Pavol Traubner povedal: *Návšteva Jána Pavla II. je poctou pre všetkých obyvateľov Slovenskej republiky, a to nielen pre veriacich kresťanov, ale aj pre židovskú komunitu. Keby sme všetci žili takým spôsobom, ako načrtnol Sv. Otec, myslím, žeby na svete nebola neznášanlivosť, xenofóbia a antisemitizmus*³⁸.

Citlivosť tejto návštevy Jána Pavla II. na Slovensku spočívala v udalosti svätorečenia blahoslavených Troch košických mučeníkov: Marka Križina, Štefana Pongráca a Melichara Grodieckého (Košice, 2.7.1995), ktorí palmu mučeníctva získali v časoch politických zápasov a náboženských nepokojov na počiatku 17. storočia (1619). V týchto časoch boli však obeť na oboch stranách. Preto je tak významná, spoločná modlitba „Otče náš“ pri pamätníku Karaffových jatiek. Toto pápežovo gesto komentoval biskup Midriak slovami: *Podakoval som Jánovi Pavlovi II. v mene evanjelickej cirkvi za to, že sa rozhodol pristaviť sa aj pri tomto pamätníku. Je to krok k zblíženiu a vyrovnaniu sa s krivdami 17. storočia a ďalších storočí. O stretnutí som sa dozvedel až v poslednej chvíli, preto sme boli milo prekvapení.* Evanjelický biskup Filo zhodnotil pápežovu iniciatívu ako „malý zázrak“³⁹. Pršalo a po tichej modlitbe a spoločnej modlitbe „Otče náš“ podal Svätý Otec ruku evanjelickému biskupovi. Biskup Midriak povedal: *Ako dážd' zvlažil rozhorúčenú zem, tak pápežovo*

³⁶ Porov.: Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s.220-227.

³⁷ Po odchode pápeža biskup povedal: *Nikdy mi ani na um nešlo, žeby sa niečo také mohlo stať.* Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s. 223.

³⁸ Košiar, J; Labo Š; Vragaš Š.: *Apoštol národov dvadsiateho storočia.* Trnava 1995, s. 81-82.

³⁹ Tamže, s. 112-115.

gesto osvieži ekumenické vzťahy medzi evanjelikmi a Katolíckou cirkvou⁴⁰.

2. mája 1995 napísal Ján Pavol II. Apoštolský list *Orientalium lumen* k stému výročiu Apoštolského listu *Orientalium dignitas* pápeža Leva XIII. Ján Pavol II. v ňom hovorí o obdivuhodnej rozmanitosti chvály kresťanov jedinému Otcovi skrze Ježiša Krista v Duchu Svätom. Práve z tohoto listu vychádzal Svätý Otec v príhovore v Prešove pri Mestskej hale (2.7.1995), kde sa zišli gréckokatolícki veriaci, zdôraznil: *Stretnutie rozličných kresťanských tradícií má viesť k opravdivému dialógu, ktorý je vždy vzájomnou výmenou duchovných darov* (porov. *Lumen gentium*, 13)⁴¹. Svätý Otec pozdravil v príhovore zvlášť veriacich Pravoslávnej cirkvi a ich pastierov a spomenul spoločné dedičstvo sv. Cyrila a Metoda, apoštolov Slovanov a spolupatrónov Európy a zdôraznil jednotu Kristovej Cirkvi, ktorú *ozdobuje prijatie zákonitých odlišností. Ony v priebehu dejín umožnili, že sa živé ohlasovanie evanjelia stalo osobitným vlastníctvom a tradíciou každého ľudu... Pri tejto mojej návšteve Slovenska, najmä v jeho východnej časti, mohol som osobne poznať zvláštnosti, ktoré charakterizujú život a tradície tohto kraja. Tu sa Západ stretá s Východom, latinský obrad s východným. Takmer hmatateľne tu možno cítiť stopy dedičstva a posolstva svätého Cyrila a Metoda, apoštolov Slovanov a spolupatrónov Európy. Svätí solúnski bratia vypracovali svojou evanjelizačnou činnosťou model cirkevného*

života, ktorý v sebe spája bohatstvo východnej tradície v oblasti práva, liturgie, teológie a spirituality s princípom jednej, svätej, katolíckej a apoštolskej Cirkvi v spoločenstve s rímskym biskupom⁴².

V rozlúčkovej reči na letisku v Poprade (3.7.1995) Svätý Otec povedal: *Nikdy nechýbali protivenstvá a odpor proti autentickému životu viery, ale evanjelium má v sebe moc premeniť prekážky na prozreteľnosťnú príležitosť ohlasovania spásy*. Potom znova spomenul spoločnú Cyrilometodskú tradíciu a mučeníkov rôznych vyznaní počas komunistickej diktatúry: *Oni všetci nám ukazujú, že prijatie evanjelia je cesta k vybudovaniu spoločnosti, ktorá sa vyznačuje opravdivou slobodou, rešpektovaním druhého a solidaritou bez predsudkov⁴³*.

Ďalšie významné, ekumenické stretnutie sa uskutočnilo v deň spomienky mena Panny Márie 12. septembra 2003 v Badíne. Na stretnutí sa zúčastnili predstavitelia kresťanských cirkví na Slovensku spolu s predstaviteľom Židovských náboženských obcí.⁴⁴ ECAV (generálny biskup a predseda ERC v SR Július Filo, biskupi oboch dištriktov Ivan Osuský a Igor Mišina); Reformovaná kresťanská cirkev (biskup Géza Erdélyi); Bratská jednota baptistov v SR (tajomník Jozef Kulačík); Cirkev bratská v SR (Miroslav Oravec); Cirkev československá husitská na Slovensku (biskup Ján Hradil); Cirkev adventistov siedmeho dňa (predseda Karol Badinský); Pravoslávna cirkev (arcibiskup Nikolaj a biskup Ján); Apoštolská cirkev na Slovensku (biskup Ján Lacho)⁴⁵.

⁴⁰ Porov.: Prešov-Námestník Kristov je váš, je s vami...In.: Trnava: SSV 1995. Katolícke noviny, roč. 110, č. 29, s. 4.

⁴¹ Porov.: Príhovor Svätého Otca v Mestskej hale v Prešove pri stretnutí s gréckokatolíckimi 2.7.1995. In. Trnava; SSV 1995, Katolícke noviny, roč. 110, č. 29, s. 4.

⁴² Tamže.

⁴³ Príhovor Svätého Otca pri rozlúčkovom ceremoniáli na letisku v Poprade 3. júla 1995. In. Trnava; SSV 1995, Katolícke noviny, roč. 110, č. 29, s. 6. Porov.: Dráb P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov 1998, s.151-158.

⁴⁴ Porov.: *Jan Pavel II, Dzierń po dniu, Tom 2*. Kraków 2005, s. 1242.

⁴⁵ Zoznam uvádzame podľa Archívu KBS. Na stretnutie bol pozvaný aj predseda Evanjelickej cirkvi metodistickej Pavel Procházka, ktorý sa ospravedlnil.

Telesne oslabený pápež v krátkom príhovore pozdravil prítomných a povedal, že ich prítomnosť je výrečným prejavom srdečnej spolupráce a pochopenia, ktoré charakterizujú život Kristových učeníkov na Slovensku... Toto rodinné stretnutie... je príležitosťou, aby sa v hĺbke nášho srdca rozozvučala modlitba božského Učiteľa, aby všetci boli jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal. Spolu s vami obraciam sa s prosbou na všemohúceho Pána, aby nám pomáhal v spoločnom poslaní ohlasovať evanjelium mužom a ženám dnešnej doby a byť jeho svedkami. Nech sa priblíži deň, keď budeme môcť spoločne chváliť jeho meno v plnej jednote viery a lásky... Za to sa modlím a toto prajem vám i všetkým, čo sú zverení vašej pastierskej starostlivosti⁴⁶. Krátke stretnutie sa zavŕšilo spoločnou modlitbou Otče náš.

Zaujímavé zhodnotenie pontifikátu Jána Pavla II. zaznelo zo strany Židovských náboženských obcí: *Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike vyjadruje svoju hlbokú úctu dielu pápeža Jána Pavla II., ktorý svojim vysoko humánnym prístupom prispel v novovekých dejinách pápežstva k odbúraniu neoprávnených predsudkov a k šíreniu ušľachtilých myšlienok tolerancie, vzájomného pochopenia a spolupráce rôzneho náboženského presvedčenia. Želáme plný úspech tomuto jeho úsiliu a prosíme Všemohúceho o pomoc a požehnanie jeho šľachetného diela. Obzvlášť sú nám milé myšlienky najvýstižnejšie sústredené do výrokov: 'Židia sú našimi staršími bratmi vo viere' a 'Antisemitizmus je hriech'. Dúfa-*

me, že sa dostanú do vieroučných učebníc a cestou vzdelávania a výchovy k vzájomnej tolerancii už od najútlejšieho detstva si najdu cestu do každodenného života, k srdcu každého človeka dobrej vôle⁴⁷.

Je len potešiteľné, ak zo strany predstaviteľov Židovských náboženských obcí na Slovensku zazneli takéto slová ocenenia na adresu medzináboženského dialógu Jána Pavla II. V podstate vystihujú a charakterizujú heroické úsilie Jána Pavla II. o medzináboženskú spoluprácu. Zároveň treba nanovo spomenúť odporúčanie Jána Pavla II. kresťanským cirkvám na Slovensku vrátiť sa k dedičstvu sv. Cyrila a Metoda a na tomto odkaze a koreňoch naďalej budovať a rozvíjať kresťanskú identitu nášho národa.

4. DIALÓG S JUDAIZMOM

Otázky dialógu s judaizmom sa nanovo začali nastoľovať spolu s deklaráciou II. Vatikánskeho koncilu *Nostra aetate*. Bolo viacero príčin nového prístupu. Najskôr to bolo vedomie reálnej zmeny sveta oproti predchádzajúcim dobám, a presvedčenie, o nutnej spolupráci medzi ľuďmi, nakoľko žiaden národ nemôže existovať izolovane. Paralelne s dialógom medzi národmi sa nutne rozbiehal i medzináboženský dialóg. Zmeny vo vzťahu k judaizmu boli vyvolané veľkou tragédiou Židov počas II. svetovej vojny, na ktorú upozorňoval pred vojnou pápež Pius XI.,⁴⁸ počas vojny pápež Pius XII.,⁴⁹ ale aj existujúcimi prejavmi antisemitizmu v súčasnom svete.

⁴⁶ Príhovory Svätého Otca Jána Pavla II. počas návštevy na Slovensku 11-14. septembra 2003. Trnava: SSV 2003, s. 19.

⁴⁷ Labo Š.: *Tretia návšteva Svätého Otca Jána Pavla II. na Slovensku*. Trnava 2003, s. 55.

⁴⁸ Pius XI. odsúdil slávnostnou formou nacistický rasizmus vo svojej encyklike *Mit brennender Sorge* (14.3.1937). In.: Pápežská Komisia Pre Náboženské Vzťahy So Židmi: *Pripomíname si: reflexia nad šoa*, 2006, Trnava: SSV 2006, s. 13.

⁴⁹ Pri mnohých príležitostiach židovské organizácie a osobnosti verejne ocenili múdru diplomáciu pápeža Pia XII. Napríklad 7.9.1945 Dr. Joseph Nathan ako komisár talianskych židovských obcí povedal: *Predovšetkým vzdávame hold najvyššiemu veľkňazovi a mužom a ženám v Cirkvi, ktorí podľa nariadení Svätého Otca uznali prenasledovaných za svojich bratov a rázne a nezištne sa nám ponáhľali na pomoc, nehľadiac na hrozné nebezpečenstvá, ktorým boli*

V úvode charakterizovania vzťahu Jána Pavla II. k judaizmu, treba uviesť azda najskôr zázemie z rodných Wadovíc, kde mal veľa židovských známych a spolužiakov, takže jeho pozitívny vzťah k židom možno od prvej chvíľe považovať za úplne prirodzený⁵⁰. Za historicky prelomovú treba oprávnené považovať najmä jeho historickú návštevu Veľkej synagógy v Ríme v apríli 1986, podpísanie „základnej dohody“ medzi Svätou Stolicou a štátom Izrael v decembri 1993, modlitbu pri Múre nárekov v Jeruzaleme v marci Jubilejného roka 2000 a návštevu pamätníka Yad Vashem. Pri svojej návšteve Rímskej synagógy formuloval Ján Pavol II. vrchnému rabinovi Eliu Toaffovi⁵¹ posolstvo novej éry vzájomných vzťahov v troch bodoch: 1/ Kristova cirkev objavuje svoje „puto“ k židovstvu tým, že „skúma svoje tajomstvo“; 2/ Židom, ako ľudu, nemôžeme pripočítať žiadnu kolektívnu vinu zdedenú po pred-

koch za to, čo sa stalo v priebehu Ježišovho utrpenia. Tento bod je zvlášť zdôraznený Koncilom. 3/ Napriek vedomiu, ktoré má cirkev o svojej identite, nie je dovolené povedať, že židia sú „zavrnutí alebo zlorečení“, ako to bolo vysvetľované alebo mohlo byť odvodzované zo Svätého písma.

Pri návšteve Múra nárekov vložil do štrbiny medzi kameňmi túto modlitbu: *Bože našich Otcov, Ty si vybral Abraháma a jeho potomstvo, aby tvoje meno bolo prinesené národom. Sme hlboko zarmútení správaním sa tých, ktorí im v priebehu dejín spôsobovali utrpenie, tým, ktorí sú tvojimi synmi. Prosíme ťa o odpustenie a zároveň sa vo všetkých svojich silách chceme snažiť skutočne žiť ako bratia s ľuďom Zmluvy. Skrze Ježiša Krista, nášho Pána. Amen*⁵².

Keď sa jedná o judaizmus, treba mať na mysli zvláštne puto medzi židovstvom a Cirkvou, vyplývajúce zo spoločného starozákonného Zjavenia, ale aj kvôli faktu,

vystavení (L'Osservatore Romano, 8.9.1945, s. 2). Dňa 21. septembra toho istého roku prijal Pius XII. na audiencii generálneho sekretára Svetového židovského kongresu Dr. A. Lea Kubowitzkého, ktorý vtedy vyslovil *Svätému Otcovi v mene Združenia izraelských obcí úprimnú vďaku za úsilie Katolíckej cirkvi počas vojny o záchranu židov v celej Európe* (L'Osservatore Romano, 23.9.1945, s. 1). Vo štvrtok 29. novembra 1945 sa pápež stretol približne s 80 reprezentantmi židovských utečencov z mnohých koncentračných táborov v Nemecku. Vyslovil sa, že je pre nich veľkou ctou, že môžu osobne poďakovať *Svätému Otcovi za jeho obrovskú pomoc prenasledovaným počas obdobia nacistického fašizmu* (L'Osservatore Romano, 30.11.1945, s. 1). Keď v roku 1958 zomrel pápež Pius XII., poslala izraelská premiérka Golda Meirová veľavravné posolstvo: *Pripájame sa k bolesti celého ľudstva. Keď prechádzal náš národ hrozným utrpením, pozdvihol pápež svoj hlas za obete. Vtedy jeho slová, jasne a zreteľne vyjadrujúce veľké tradičné pravdy, obohatili náš život a prehlušili každodenný hukot boja. Smútime za veľkým služobníkom mieru.* In.: Pápežská Komisia Pre Náboženské Vzťahy So Židmi: *Pripomíname si: reflexia nad šoa*, 2006, Trnava: SSV 2006, s. 16. Za mnohých, ktorí pomáhali prenasledovaným židom, spomenieme košickú rodáčku Saru Salkahazyovú, ktorá bola 17.9.2006 vyhlásená za blahoslavenú (narodená 11.5.1899; popravená 27.12. 1944 v Budapešti).

⁵⁰ Porov.: Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s. 228-231.

⁵¹ S hlavným rabinom Eliom Toaffom sa Ján Pavol II. stretol už vo februári 1981 v sakristii farského kostola San Carlo ai Catinari. Bolo to súkromné stretnutie, veľmi krátke, no bolo prvé vôbec. Ľady sa prelomili. Porov.: Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s. 231.

⁵² Porov.: Sfeir N., P.: *Ekumenismus a mezináboženský dialog za pontifikátu Jana Pavla II.*, 2003. In.: 25. výročí pontifikátu papeže Jana Pavla II. Praha: Česká biskupská konference 2004, s. 78-79. Kar. Dziwisz sa zamyslel, ako mohlo zapôsobiť pápežovo gesto na Židov. O niekoľko dní čítal vyhlásenie Elieho Wiesela, Žida, nositeľa Nobelovej ceny za mier: *Ako dieťa som sa bál prechádzať okolo kostola. Teraz sa všetko zmenilo...* Porov.: Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s. 234.

že z tohto národa sa narodil Kristus podľa tela,⁵³ pravidelne navštevoval synagógu, v ktorej sa modlieval, Panna Mária a apoštol boli Židmi, a Cirkev čerpá silu z koreňov tej pravej olivy, do ktorej boli naštepené ratolesti planej olivy pohanov (porov. Rim 11, 17-24), Židia sú naši milovaní bratia a v istom zmysle skutočne „naši starší bratia“⁵⁴. Za ďalší dôvod dôležitej pozornosti judaizmu treba pokladať biblické prislúbenie židovskému národu, ktoré je zdôraznené aj v Novom zákone, u sv. Pavla: *Božie dary a povolenie sú neodvolateľné*⁵⁵. Tento fakt Božieho prislúbenia zdôraznil Ján Pavol II. pri návšteve Nemecka: *Božiemu ľudu starého zákona, ktoré [prislúbenie] nebolo nikdy odvolané*⁵⁶.

Častým poukazaním na spoločné korene, začína Ján Pavol II. svoje príhovory židovskému spoločenstvu. Spoločné dedičstvo zahŕňa vieru v jedného Boha, ktorý sa s láskou stará o ľudí; prelínajú sa princípy liturgického chápania prejavovania bohopocty; židovská modlitba, najmä Žalmy, dodnes tvoria väčšiu časť kresťanského modlitebníka, predovšetkým Liturgie hodín; zo spoločného základu viery vychádza i chápanie človeka a sveta; rovnako sa hlásime k pokoleniu Abraháma. Otázky, týkajúce sa vzťahu k judaizmu, k *naším starším bratom vo viere*, a spoločného dialógu, sa dotýkajú samotnej identity Cirkvi.

Keď sa kresťania zaujímajú o pochopenie judaizmu, lepšie spoznávajú vlastné korene, vychádzajúce zo židovského náboženstva. Na druhej strane je tu zas nádej, že vzájomný dialóg umožní Židom lepšie porozumieť kresťanstvo a katolícku Cirkev v ich dnešnej identite. Naozaj tu nejde len o vrátenie sa do minulosti. Spoločná budúcnosť Židov a kresťanov si vyžaduje, aby sme sa rozpamätali, lebo *bez pripomínania niet budúcnosti*. Aj samotné dejiny sú *memoria futuri*⁵⁷. Ak má byť židovsko-kresťanský dialóg skutočne úprimný, musí byť teologickejší, pripomenul Ján Pavol II. pri príležitosti 20. výročia *Nostra aetate*⁵⁸.

Iným dôvodom na vzájomný dialóg sú problémy sveta, na ktoré nemajú odpovedať len kresťania. Súčasný svet charakterizuje teoretický i praktický ateizmus. Ľudia žijú tak, akoby nebolo Boha. Preto Ján Pavol II. vo svojich príhovoroch oslovujúcich židovské komunity, apeluje i na ich svedectvo o viere v Boha, nakoľko máme spoločné povolanie byť požehnaním pre svet. Ďalšími bodmi pápežových príhovorov, v ktorých sa môže ideovo postupovať spoločne sú: cirkevné školy (židovské); ochrana života, a to od počatia až po prirodzenú smrť – keďže práve židovský národ dostal prikázanie „nezabiješ“, avšak zažil aj hrôzu Holocaustu;⁵⁹ spoločné uvádzanie noriem Desatora do života ľudskej spoločnosti⁶⁰.

⁵³ Porov.: II. Vatikánsky Koncil, *Lumen gentium*, 16.

⁵⁴ Ján Pavol II.: *Príhovor pri príležitosti spomienky na šoa 7. apríla 1994*. In.: Pápežská Komisia Pre Náboženské Vzťahy So Židmi: *Pripomíname si: reflexia nad šoa*, 2006, Trnava: SSV 2006, s. 18.

⁵⁵ Rim 11, 29. Porov.: II. Vatikánsky Koncil, *Nostra aetate*, 4.

⁵⁶ AAS 73 (1981), 80. In.: Dupuis J.: *Chrześcijaństwo i religie*, 2001, Kraków 2003, s. 324.

⁵⁷ Porov.: Ján Pavol II.: *modlitba Anjel Pána*, 11.6.1995. In.: Pápežská Komisia Pre Náboženské Vzťahy So Židmi: *Pripomíname si: reflexia nad šoa*, 2006, Trnava: SSV 2006, s. 8.

⁵⁸ Porov.: Weigel G.: *Svedok nádeje II*. Bratislava 2000, s. 182.

⁵⁹ V roku 1991 spojil Ján Pavol II. Holocaust židov s iným holocaustom našich čias, ktorým je abortus – k veľkým cintorínom ľudskej ukrutnosti nášho veku patrí aj „cintorín nenarodených“. Ján Pzvol II., *Homília pri sv. omši*, Rado- ma (Poľsko), 4.6.1991.

⁶⁰ Porov.: Kasilowski P.: *Dialog s judaizmem*. In.: *Znaki nadziei trzeciego tysiąclecia*. Kraków 1999, s.71-90.

5. DIALÓG S ISLAMOM

Ako sme vyššie uviedli, II. Vatikánsky koncil venoval osobitnú pozornosť židovskému náboženstvu a pripomenul veľké duchovné dedičstvo, ktoré je spoločné kresťanom a židom. Vyjadril tiež svoju úctu k vyznavačom islamu, ktorých viera sa rada odvoláva na Abraháma⁶¹. V príprave na Jubilejný rok 2000, navrhol Ján Pavol II. študovať možnosti, ako pre zintenzívnenie dialógu so židmi a vyznavačmi islamu zariadiť historické stretnutia v Betleheme, v Jeruzaleme a na Sinaji, na miestach s veľkým symbolickým významom, ale aj stretnutia s predstaviteľmi veľkých svetových náboženstiev v iných mestách. Na rok 2000 naplánoval Ján Pavol II. jubilejnú púť po stopách Abraháma, Mojžiša, Ježiša a Pavla. Mala to byť cesta k začiatkom dejín kresťanstva, na miesta, kde živý Boh vtlačil svoje stopy. Žiaľ, nedostal súhlas, aby sa prvá etapa mohla začať v Ure Chaldejskom v Iraku. Pápež svoju púť musel začať vo Vatikáne slávnostnou spomienkou na Abraháma.

Za naznačenie rozvíjania vzťahov voči islamu možno považovať slová, ktoré Ján Pavol II. adresoval africkým biskupom zhromaždeným v Ríme: *Kresťania a moslimovia by mohli v dnešnom svete spoločne verejne svedčiť o svojej viere v Boha, Stvoriteľa a Pána dejín. Laicizácia sociálneho života neústupne tlačí na slobodu človeka, ktorý musí sám brániť svoj život prežívaný vo viere. Aj pri rozvíjaní a prehlbovaní dialógu s islamom sa prejavil Ján Pavol II. ako „pútnik komunikácie“, keď navštívil viaceré krajiny s prevažnou väčšinou obyvateľov is-*

lamského vierovyznania: Turecko (1979), Maroko (1985), Sudán, Benin a Ugandu (1993), Egypt (2000), Sýriu (2001)⁶². Rovnako vyzdvihol Východné katolícke cirkvi na Blízkom východe a v Indii., ktoré nadobudli vzácne skúsenosti na poli medzináboženského dialógu, zvlášť s islamom, čo môže pomôcť ďalším cirkvám, v Ázii aj inde. Je jasné, že východné katolícke cirkvi majú veľké bohatstvo tradícií a skúseností, ktoré môžu vo veľkej miere priniesť úžitok celej Cirkvi⁶³. Ján Pavol II. ako prvý pápež v histórii navštívil mešitu – Omajádovskú, v Damasku (6.5.2001), v ktorej sú relikvie sv. Jána Krstiteľa,⁶⁴ a ako „svedok pokoja“ bol rozhodným odporcom vojny v Iraku, v ktorom prevláda moslimské obyvateľstvo, a inicioval značné diplomatické a modlitebné úsilie na zabránenie vojny. Celkove možno súhlasiť s vyjadrením, uverejnenom v *La Civiltà Cattolica*: *Žiaden iný pápež v dejinách nevenoval „toľko pozornosti“ vzťahom s moslimami*⁶⁵. Vždy však bude treba dávať pozor, aby nevznikli nebezpečné nedorozumenia, a bdiieť nad nebezpečenstvom synkretizmu a ľahkomyselného a klamlivého irenizmu⁶⁶.

V Casablanke (jeseň 1985) sa pápež najväčšiemu počtu (80 000 mladých moslimov), pred akým vôbec hovoril, prihovoril takto: *Lojalita vyžaduje, aby sme uznávali a rešpektovali rozdiely. Hlavný je zrejme náš pohľad na Ježiša Nazaretského ... Ide o dôležité rozdiely, ktoré môžeme prijať s pokorou a úctou pri vzájomnej znášanlivosti. Je to tajomstvo, ktoré nám Boh jedného dňa objasní, tým som si istý*⁶⁷. Zdá sa, že pápežove slová sú ozvenou 5.

⁶¹ Ján Pavol II.: *Redemptor hominis*, 1979, 11. Porov.: II. Vatikánsky koncil, *Nostra aetate*, 3-4.

⁶² Porov.: Sfeir N., P.: *Ekumenizmus a mezináboženský dialóg za pontifikátu Jana Pavla II.*, 2003. In.: 25. výročí pontifikátu pápeže Jana Pavla II. Praha 2004, s. 75-76.

⁶³ Porov.: Ján Pavol II.: *Ecclesia in Asia*, 1999, 27.

⁶⁴ Porov. Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s. 239.

⁶⁵ Tamže, s. 235, 238.

⁶⁶ Ján Pavol II.: *Tertio Millenio Adveniente*, 1994, 53.

⁶⁷ Ján Pavol II., *Insegnamenti*, vol VIII. zv. 2, Città del Vaticano 1986, 19.8. 1985, s. 506. In.: Riccardi A.: *Bůh nemá strach*, 2003, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2006, s.r.o., s. 95.

surey Koránu: *Keby Boh chcel, bol by vás veru učinil národom jediným, avšak neučinil tak preto, aby vás vyskúšal tým, čo vám dal... Predbiehajte sa vzájomne v konaní dobrých skutkov! K Bohu sa uskutoční návrat vás všetkých, on vás poučí o tom, v čom ste boli v rozpore (5,56)*⁶⁸. Obdivuhodné bolo, že mladí tleskali vo vhodných momentoch. Nepoznali text príhovoru vopred, preto sa nemohli pripraviť, oslovili ich slová o spolupráci moslimov a kresťanov pri vydávaní svedectva o svojich duchovných hodnotách. Nezvyčajným bolo aj gesto marockého kráľa Hassana II., ktorý sa osobne zaujímal o prípravu stretnutia na štadióne a dokonca o samotnú výzdobu oltára⁶⁹.

V citlivej a toľko diskutovanej otázke budúcnosti Európy, pripomína Ján Pavol II. duchovný príspevok antického Grécka a rímskeho sveta, keltských, germánskych, slovanských, ugrofínskych národov, židovskej kultúry, ako aj islamského sveta. Avšak treba uznať, že tieto inšpirácie historicky dostali silu až v židovsko-kresťanskej tradícii, ktorá bola schopná dostať ich do vzájomného súladu, konsolidovať ich a rozvinúť. Ide o skutočnosť, ktorú nemožno ignorovať; naopak, v procese budovania spoločného európskeho domu je potrebné uznať, že aj túto budovu treba postaviť na hodnotách, ktoré sa naplno prejavili v kresťanskej tradícii. Toto uznanie bude prospešné každému,⁷⁰ predovšetkým v zápase s náboženskou lahostajnosťou a axiologickým relativizmom. Osobitne dôležitý je korektný vzťah k islamu. Tento dialóg, ako si to v ostatných rokoch viac ráz zreteľne uvedomili európski biskupi, sa musí viesť „rozumným spôsobom, s jasnými predstavami o jeho možnostiach a hraniciach, ako aj s dôverou k Božiemu zámeru spasieť všetky svoje deti“.

Okrem iného je potrebné uvedomiť si značný rozdiel medzi európskou kultúrou, s jej hlbokými kresťanskými koreňmi, a moslimským myslením. V tejto súvislosti treba tých kresťanov, ktorí žijú v dennom kontakte s moslimami, náležite pripravovať na objektívne poznanie islamu, aby sa mohli s ním vyrovnávať. Takúto prípravu musia dostať najmä seminaristi, kňazi a všetci pastorační spolupracovníci. Napokon je celkom prirodzené, aby Cirkev, ktorá žiada od európskych inštitúcií podporovanie náboženskej slobody, mohla nástojiť aj na rovnakom zabezpečovaní náboženskej slobody v krajinách s inou náboženskou tradíciou, kde sú kresťania v menšine. V tom súvisí „je pochopiteľné prekvapenie a pocit frustrácie u tých kresťanov, ktorí napríklad v Európe prijímajú veriacich iných vyznaní a dávajú im všetky možnosti vykonávať ich kult, pričom praktizovanie kresťanského náboženstva je zakázané práve v tých krajinách, kde títo veriaci majú väčšinu a ich viera je vyhlásená za štátne náboženstvo“. Ľudská osoba má právo na náboženskú slobodu a všetci ľudia na celom svete „musia byť slobodní pred akýmkoľvek nátlakom, či už zo strany jednotlivcov, alebo zo strany spoločenských skupín, ako aj pred akoukoľvek inou ľudskou mocou“⁷¹.

Ján Pavol II. videl v dialógu s islamom, rovnako ako v dialógu s judaizmom, možnosť spoločného postupu pri obhajobe a praktizovaní hodnôt v laicizovanej spoločnosti, ako sú najmä dôstojnosť ľudskej osoby, ochrana života od okamihu počatia až po prirodzenú smrť a rodina. Viera v jediného Boha Stvoriteľa vytvára priestor na spoločnú modlitbu, ale aj na spoluprácu v charitatívnej činnosti. Ján Pavol II. je proti

⁶⁸ In.: Riccardi A.: *Bůh nemá strach*, 2003, Kostelní Vydří 2006, s.r.o., s. 95-96.

⁶⁹ Porov. Dziwisz S.: *Život s Karolom*, 2007, Trnava: SSV 2007, s. 236.

⁷⁰ Ján Pavol II.: *Cirkev v Európe*, 2003, 19.

⁷¹ Tamže, 57.

akémukoľvek násiliu pod rúškom náboženstva, a očakáva opätovaný prejav spravodlivovej, vzájomnej ústretovosti. Vzájomná úcta a rešpektovanie, nevedie k synkretizmu, ale skôr k potrebnému a hlbšiemu poznaniu vlastnej identity a porozumeniu medzi najväčšími monoteistickými náboženstvami.

6. PROROK NÁDEJE

Ak hľadáme čo možno najviac súvislostí, ktoré by ozrejmili celý, a dnes už uzavretý, pontifikát Jána Pavla II., je azda na mieste vrátiť sa k jeho prvému posolstvu Mestu a svetu, krátko po zvolení na Petrov stolec. Z balkóna baziliky sv. Petra v Ríme vtedy odznegli pamätné slová, ktoré história uchováva ako vzácny klenot: *Otvorte brány Kristovi – nebojte sa!* Nebol to rečnícky zvrat, ale prejav hlbkej viery – vyznanie viery, na ktorej sme sa povzbudzovali takmer 27 rokov jeho požehnanej pastierskej služby. Pozýval človeka doby k odmietnutiu strachu zo sveta, zo seba samého i z Boha. Neskôr túto myšlienku sformuloval v odpovedi pre Vittoria Messoriho: *aby sme oslobodili súčasného človeka od strachu, treba tomu človekovi priat' z celého srdca, aby nosil a rozvíjal vo svojom srdci tú bázeň pred Bohom,*⁷² ktorá je počiatkom múdrosti. Budúcnosť sveta totiž bude závisieť od *svätých ľudí, čiže opravdivých kresťanov.* Ján Pavol II. ešte doplnil, ako sám zhodnotil, veľmi vhodné slová André Malraux, ktorý povedal, že *XXI. storočie bude vekom ducha, alebo vôbec nebude*⁷³. Podobnú víziu sformuloval kedysi Karl Rahner: *Kresťan budúcnosti bude mystikom, alebo ho vôbec nebude*⁷⁴.

Pápežove slová vyjadrovali nielen nádej, ale formulovali aj alternatívu, pred ktorou stojí svet. Slová nádeje predniesol aj na Valnom zhromaždení OSN (1995): *Presvedčím sa, že slzy tohto storočia pripravili základ pre novú jar ľudského ducha.* Kardinál Ratzinger, dnes pápež Benedikt XVI., komentoval pápežove slová takto: *Pápež skutočne očakáva, že po tisícročí delenia nadíde tisícročie zmierenia. Napĺňa ho nádej, že každé tisícročie má vlastnú fyzionómiu; že všetky zlyhania nášho storočia a tiež jeho slzy, ako hovorí, sa zmenia na nový začiatok. Musíme odznova objavovať jednotu ľudského rodu, jednotu náboženstiev, jednotu kresťanov, aby sa potom začala viac pozitívna epocha*⁷⁵.

Ján Pavol II. bol pápežom, na ktorom sa vyplnili prorocké slová kardinála Wyszińskiego, ktoré mu povedal krátko po zvolení: *Máš viesť Cirkev do tretieho tisícročia.* Rozhodne nešlo len o časové vyjadrenie určitého momentu, obsah Wyszińskiego slov treba chápať skôr ako pripomenutie zodpovednosti za úlohu Cirkvi v treťom tisícročí. Tak sa i stalo, Ján Pavol II. nielen voviedol Cirkev do tretieho tisícročia, ale ukázal i jej jasné smerovanie. Prelomovému obdobiu striedania tisícročí predchádzal „civilizačný prelom“ zbúrania železnej opony a globalizačný proces ako v pozitívnom slova zmysle, tak, ako sa to javí aj dnes, aj vo vyrovnaní sa s negatívami, ktoré presiakli celosvetovú, laicizovanú, ľudskú spoločnosť.

Ján Pavol II. sa prejavil ako „prorok nádeje“, ktorý odvážne stál na čele Katolíckej cirkvi, inšpiroval víziu mocnej nádeje obnovy kresťanstva a duchovnej obnovy sveta v procese historických zmien. Hlbo-

⁷² Jan Paweł II.: *Przekroczyć próg nadziei.* Lublin 1994, s. 165-166.

⁷³ Tamže, s. 166.

⁷⁴ Rahner K.: *Schriften zur Theologie*, t. VII. Einsiedeln 1966, s. 22. In.: Bolewski J.: *Nadzieja jedności w Duchu Świętym.* In.: *Znaki nadziei trzeciego tysiąclecia.* Kraków 1999, s. 161.

⁷⁵ Ratzinger J.: *Sól ziemi. Chrześcijaństwo i Kościół na przełomie tysiącleci.* Rozhovor s P. Seewaldom. Kraków 1997, s. 203. In.: Bolewski J.: *Nadzieja jedności w Duchu Świętym.* In.: *Znaki nadziei trzeciego tysiąclecia.* Kraków 1999, s. 162.

ké slová nádeje sformuloval Ján Pavol II. v čase po zmenách vo Východnej Európe, ale ešte pred vstupom do tretieho tisícročia v apoštolskom liste *Tertio Millenio Adveniente* (1994). Po kataklizmách pôsobenia totalitných systémov v 20. storočí, v ktorých Nietzscheove vyhlásenie „smrti Boha“ nebolo prázdnu teóriou, ale bolestnou skutočnosťou,⁷⁶ charakterizoval Ján Pavol II. človeka dneška, ako toho, ktorý sa správa „akoby nebolo Boha“. Napriek evidovanej skúsenosti doby, „prekračuje prah nádeje“ a mobilizuje duchovné sily sveta k spolupráci a obnove.

Ekumenické hnutie počas svojho pôsobenia od II. Vatikánskeho koncilu prinieslo pekné ovocie, na čo upriamil pozornosť Ján Pavol II. v encyklike *Ut unum sint* (41-76). Napriek dosiahnutým úspechom, cirkvi zostávajú naďalej medzi sebou oddelené. Čo viac, vyrástli nové problémy, ako na Východe, tak i na Západe. Zdá sa, že v určitých situáciách sa dialóg nachádza v nulovej pozícii, a z tejto pozície ho môže vyviešť iba impulz pochádzajúci z Ducha Svätého. Treba však otvorene povedať, že Ján Pavol II., prorok nádeje, ktorý toľko energie investoval do dialógu a organizácie viacerých medzináboženských stretnutí, sa na tento impulz Ducha Svätého spoliehal najviac. Tak často treba opakovať dnes už prorockú modlitbu, ktorú sa modlil Ján Pavol II. vo Varšave na Námestí Víťazstva v r. 1979: *Nech zostúpi Tvoj Duch! Nech zostúpi Tvoj Duch! A obnoví tvár zeme. Tejto zeme!*⁷⁷ Sila pápežovej modlitby sa prejavila. Avšak potrebujeme ju znova, lebo transcendentný rozmer modlitby a vzývania Ducha Svätého, tvorí princíp medzináboženského dialógu v celej iniciatíve Jána Pavla II.

I keď doposiaľ nedošlo k túženej jednote, *jednota je napokon darom Ducha Svätého*, napísal Ján Pavol II. v *Tertio Millenio adveniente*, predsa skrze modlitbu sme sa stali *najmenej oveľa bližší v prekonávaní rozdielov vzniknutých v druhom tisícročí*⁷⁸. K tomuto konštatovaniu treba azda ešte doplniť ďalšie slová „proroka nádeje“, ktoré ho tak výrazne charakterizovali. Boli to viackrát zopakované slová Ježiša Krista po jeho zmŕtvychvstaní: *Nebojte sa!* (Mt 28, 10). Sú to slová nádeje, ktoré nemusia uspokojiť ľudskú opýtavosť: *kedy nastane čas jednoty?*, nakoľko Ján Pavol II. hovoril o zjednocovaní v treťom tisícročí. Vzhľadom na ľudský vek, je to značne dlhý čas, ale v Božom pláne, ktorý nie je determinovaný časom a priestorom, i keď sa ešte stále takto uskutočňuje, problém stráca na aktuálnosti. Ak sa však naďalej ľudsky pýtame, *či sa čas jednoty nedá urýchliť?*, odpoveďou by podľa Jána Pavla II. bolo: *áno, dá sa! Modlitbou vzývania Ducha Svätého a zaangažovaním veriacich doposiaľ oddelených vierovyznaní*. Hlboká náuka Jána Pavla II. dáva odpoveď: *Jednota je dar Ducha Svätého, o ktorom zatiaľ vieme, že bude raz ľudstvu daný*. Bude to jednota v rozmanitosti. Každá kultúra a každá náboženská tradícia vstúpi do jedinej oslavy Boha, v jednom Duchu. *Lebo dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý... Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý... Každý však dostáva prejavy Ducha na všeobecný úžitok* (1 Kor 12; 4, 6-7).

Avšak, ako konštatuje kardinál Dziwisz, prvou odpoveďou spoločného kráčania na ceste k jednote, bolo azda gesto, *keď šesť rúk spoločnými silami otváralo starobylú*

⁷⁶ Porov.: Dobroczyński G.: *Znak nadziei. Prologomena misyjnej duchowości nowego wieku*. In.: *Znaki nadziei trzeciego tysiąclecia*. Kraków 1999, s. 14-25.

⁷⁷ *W pielgrzymce do ojczyzny ziemi. Jan Paweł II w Polsce, 2 czerwca - 10 czerwca 1979*. Paryż 1979, s. 36.

⁷⁸ Ján Pavol II.: *Tertio Millenio Adveniente*, 1994, 34. Porov.: Moysa S.: *Nadzieja ekumeniczna Jana Pawla II*. In.: *Znaki nadziei trzeciego tysiąclecia*. Kraków 1999, s. 68.

bránu Baziliky sv. Pavla za hradbami. Šesť rúk stále rozdelených kresťanov, ktorí určité túžili po zmierení. Dodáme ešte jednu charakteristiku Jána Pavla II., ktorá posilňuje nádej vo vetách ľudoch dobrej vôle: Vo chvíli, keď sa zdalo, že svet pod vplyvom tragického napätia exploduje, jedine on, svedok pokoja, pripomína, že beh histórie, evolúcia myslenia a predovšetkým náboženstva napriek všetkému hlásajú neustále smerovanie k jednote. „Svet sa môže zmeniť!“ Táto veta, ktorú Ján Pavol II. počas celého pontifikátu opakoval, je zrejme najcennejším dedičstvom, aké mohol zanechať ľuďom dvadsiateho prvého storočia⁷⁹.

ABSTRAKT

Učenie Druhého vatikánskeho koncilu kladlo dôraz na otázku ekumenizmu. Táto myšlienka pokračuje zvláštnym spôsobom, za pontifikátu Jána Pavla II. To sa odráža vo veľkom množstve dokumentov, schôdzok, návštev verejnosti. Hlavná myšlienka, ktorá inšpirovala Svätého otca bol nápad spojiť národy v duchu viery. Počas apoštolskej návštevy na Slovensku Ján Pavol II. sa touto otázkou zaoberal, okazuje na veľkú zásluhu sv. Cyrila a Metoda. Dôležitým prvkom ekumenického dialógu bol odkaz na vzťah s judaizmom a islamom. V tejto oblasti, dalo by sa povedať, pápež sa stal mužom dialógu nádeje. Mnohí vidia v jeho zaobchádzaní nový lesk na zdjednocenie národov. Nie je bez významu, že pápeža nazvali prorokom, ktorý povedie ľudstvo, aby prijali spoločnú cestu lásky človeka založenú na Kristovej láske.

ÖSSZEFOGLALÓ

A II. Vatikáni Zsinat tanítása nagy figyelmet fordított az ökumenizmus kérdéseire. Ez a gondolat folytatódik különleges módon II János Pál pápasága alatt. Ezt tükrözi

nagy számú dokumentum, találkozók, és nyilvános látogatások. A fő gondolat, ami a Szentatyát inspirálta, az az ötlet volt, hogy egyesítsék nemzeteket a hit szellemében. Szlovákiai apostoli látogatása alatt II. János Pál is foglalkozott ezzel a kérdéssel, rámutatva Szent Cirill és Metód nagy érdemeire. Az ökumenikus párbeszéd fontos eleme volt a kapcsolat létrejötte a zsidósággal és az izlámmal. Ezen a területen, úgymond a pápa lett a remény párbeszédének új férfiúja. Sokan az ő működésében látják az új fényt a nemzetek egyesítésére. Nem jelentéktelen dolog, hogy a Pápát prófétának nevezték, aki arra vezeti az emberiséget, hogy fogadja el a Krisztus szeretetén alapuló közös utat.

SUMMARY

FUNDAMENTALS OF ECUMENICAL INITIATIVES IN THE TEACHING OF JOHN PAUL II.

Learning the Second Vatican Council devotes much of attention to ecumenical issues. John Paul II continues these ideas in a special way during his pontificate. The expression of this are the large number of documents, meetings, audiences, visits. The main idea which inspired the Holy Father was the idea to unite nations in a spirit of faith. During the apostolic visit in Slovakia, John Paul II took up this issue pointing to the great achievements of St. Cyril and Methodius. An important part of ecumenical activity was to establish a dialogue with Judaism and Islam. In this area, you might say, the Pope became a man of dialogue and hope. Many saw in his apostolic service a new shine of activity to the unification of nations. Not without significance he was called a Pope Prophet who will lead humanity to take a common path of love of man based on love of Christ.